

Anton Pavlovič Čechov



LETNÍ HOST

Anton Pavlovič Čechov
a nevidomá lékařka Zina...
Příběh o lásce, síle fantazie
a ztraceném rukopisu



Alison Andersonová

Alison Andersonová
LETNÍ HOST

Alison Andersonová

LETNÍ HOST

Přeložil Ondřej Frühbauer



Tato kniha je fikce. Románové postavy, včetně postav založených na skutečných osobách, místa, dialogy a události neodpovídají vždy nutně realitě.

Copyright © 2016 by Alison Anderson
Translation © Ondřej Frühbauer, 2016
Czech edition © Metafora, 2017

All rights reserved

ISBN 978-80-7359-646-0 pdf

POZNÁMKA AUTORKY

Deník Zinajdy Michajlovny Lintvarjovové se váže ke skutečnému příběhu, z nějž se nám dochovalo jen málo; útržky vzpomínek z dopisů Antona Pavloviče Čechova a pak už jen nekrolog, jímž se s ní Čechov rozloučil.

Město Sumy leží na severovýchodě Ukrajiny a stejně jako za Čechovových časů je zde i dnes slyšet jak ukrajinština, tak ruština.

Poznámka překladatele: V knize je většinou použita platná česká verze jmen a názvů, až na místa, kde jsem se v zájmu uchování atmosféry uchýlil k ukrajinské transliteraci.

Nadvláda viditelného nás oslepuje.
Jen jasné slovo dokáže porazit noc, v níž tone svět.

– CHRISTIAN BOBIN

POSTAVY PŘÍBĚHU

Rodina Lintvarjovova

Alexandra Vasiljevna, velkostatkářka, majitelka panství
Luka

Zinajda Michajlovna (Zina), její nejstarší dcera, lékařka

Jelena Michajlovna (Lena), lékařka

Pavel Michajlovič (Paška), správce panství, revolucionář

Natalia Michajlovna (Nataša), učitelka

Georgij Michajlovič (Georges), nejmladší ze sourozenců,
hudebník

Antonida Fjodorovna (Toňa), Paškova žena

Rodina Čechovova

Pavel Jegorovič, otec

Jevgenija Jakovlevna, matka

Alexandr Pavlovič (Saša), nejstarší syn, novinář a spisovatel

Nikolaj Pavlovič (Kolja), umělec

Anton Pavlovič (Antoša), lékař a spisovatel

Ivan Pavlovič (Váňa), učitel

Maria Pavlovna (Máša), jediná dcera, učitelka

Michajl Pavlovič (Miša), student

Hosté

Alexandr Ignatjevič Ivaněnko (Saša), flétnista a bratranec
Lintvarjovových

Valentina (Vata), sestřenice

Alexej Nikolajevič Pleščejev, básník

Kazimir Stanislavovič Barancevič, spisovatel
Marian Romualdovič Semaško, violoncellista
Alexej Sergejevič Suvorin, bohatý nakladatel z Petrohradu
Pavel Matvějevič Svobodin, herec

Grigorij Petrovič, oddaný služebník
Anna, kuchařka
Uljaša, služebná
Roman, kočí
Artjomenko, Panas a Miška, přátelé, s nimiž Anton
Pavlovič chodil rybařit

Věnováno Amelii

DÍVKA PSALA:

Cesta ubíhá do dálky, vede nás až tam, kam nelze dohlédnout; mří k obzoru, lehce stoupá mořem vysoké trávy, podél dlouhé aleje topolů. Je opuštěná, celý svět máme jen pro sebe a stěbla se uklánějí rozmarnému vánku. Vzduch svítí odleskem plamene svíci na tváři posvátné ikony, slunce se už téměř dotýká obzoru. Nezbyvá mnoho času, a přece ve všem, co tě obklopuje, cítíš, že se nic nezmění: ani slunce, ani tráva, ani cesta do dále.

Její vlastní slova ji potěšila.

Nu, možná že to nejsou zrovna její slova; měla to být jeho slova, či spíše jeho slova, jak si je sama představuje. Možná že ve skutečnosti pronesl něco úplně jiného. Vydali se spolu na projíždku v kočáře a ta slova pro ni představovala dar zraku, prohlédnutí tváří v tvář světu. Jenže polapit okamžik je těžké: barva jeho hlasu, hloubka i vřelost už byly tytam. Jak by krátký odstavec mohl zachytit a předat tolik věcí – cestu, stromy, nebesa a světlo, celou skutečnost, kterou už nikdo nikdy nespatří jinak než skrze slova? A pak tu byla jeho přítomnost, chvíle, již sdíleli spolu, krátká propustka z temnot, jeho dech a zvučný smích.

Sbíráme slova, pomyslela si. Jak bezvýznamná jsou, ponecháme-li je každé zvlášť, samo sobě. Lze je však uchopit, jedno po druhém, a vtělit nejen do popisu či obrazu, ale i do vzpomínky, která nás znovu svede dohromady v jediném přítomném okamžiku, i když ani mě, ani jeho na plátně příběhu nezachytí. Jaká je to jen kouzelná moc?

Kdyby dívka byla sentimentální nebo opojená mystikou, snad by hledala vysvětlení přes lásku či víru, ona však chápala, že se musí spokojit s uměním. Ano, s uměním, s lidskou dovedností. Koneckonců, nebyla to přece její slova, nemohla se nazývat autorkou. Jen písářkou, vykladačkou, kronikářkou a překladatelkou.

PRVNÍ LÉTO

*Luka, Sumy, Charkovská gubernie
Duben 1888*

Deník! Potřebuji deník, jen tak mohu vyplnit tyhle dlouhé, prázdné hodiny. Dříve jsem je trávila prací a tím, že jsem pomáhala druhým a zapomínala na sebe samu. Zdá se, že teď si budu muset vzpomenout. Práce na deníku mě zaměstná, i když třeba nebudu mít co psát.

Nebo snad bude? Kdyby byl můj život stejný jako dřív, předtím, než se mé vlastní tělo proti mně tak úskočně vzbouřilo, nemohla bych vyprávět mnoho zajímavého. Mé zápisky by připomínaly katalog strastí, jaké dopadají na prostý lid: Grigorij Petrovič si opět stěžuje na bolesti v břiše. Aňušu trápí ischias a brzy bude rodit. Kostovi přejel vůz nohu a rozdrtil mu prsty. A můj venkovský život: návštěvy sousedních panství, rozhovory ve chvílích, kdy se nám všem podařilo sejít se u jednoho stolu, Paškovy věčné problémy se státní mocí. Jeho politické aktivity, které vzbuzovaly zájem carských úředníků i v naší zapadlé gubernii. O sobě bych asi nenapsala téměř nic. Jenže ten poblázněný kousek tkáně v mém mozku mě nutí stáhnout se ze života, jaký znám, a zabývat se pouze sebou samotnou. Připadá mi to nesprávné a cítím zahanbení, ale mamuška s Lenou mě podporují. Teď mi donesly čaj, inkoust a vázaný zápisník a sedí tiše po mém boku, zatímco já se snažím škrábat, jak nejčitelněji dokáži. Jsem si jistá, že objevíš nové obzory duše, ujišťuje mě maminka, snad až příliš moudře. Směji se a odpovídám: To chceš, abych se rozpitvala?

S trochou nadsázky nás můžeš rozpitvat všechny, tvrdí maminka. Musíš udělat všechno, co bude v tvých silách, musíš se pustit do čehokoli, co ti pomůže žít se svou diagnózou.

Jsem lékařka. Proto vím přesně, co mě čeká. Profesor Chudnovskij mi všechno vylíčil jasnými slovy. Žiji, jak říkají Angličané, ve vypůjčeném čase. Komu ten čas splatím a kdy?

Jsem ještě mladá, je mi sotva třicet a náš rod je požehnán dlouhověkostí. Netrpíme na souchotě, nepijeme alkohol, jíme dobře a chodíváme na dlouhé vycházky, ať je léto, nebo zima. Čím jsem si zasloužila takový konec? Není to nemoc, jakou bych dostala při práci, vždyť nejde o tyfus ani o záškrť; prostě jsem se stala náhodnou obětí osudu. A přitom jsem žila dobrý život: kdybych věřila v Boha, ztratila bych teď i poslední zbytky víry. Proč se rozhodl odvolat mě z tohoto světa, když jsem Mu byla užitečná? Anebo jsem užitečná až příliš a křížím Jeho plány?

Vzpomínám na naše kyjevské přátele, rodinu Zemlinských. Jejich nejmladšího syna postihlo totéž. Nejprve za mnou přišli kvůli bolestem hlavy, jež ho trápily. Jenže tuhle bolest my uzdravit neumíme. Předepsala jsem mu opium a potom i morfin. Teď postihly bolesti hlavy mě, zatím jsou ale snesitelné. Až nadejde chvíle, opatří mi Jelena vše, co budu potřebovat... Snažím se přijmout svůj osud, pokud se tedy dá hovořit o osudu.

Stále ale nemohu vnitřně pochopit, co mě to potkalo, pokud je chápání pro mysl tímtež, čím je víra pro srdce. Mé city a pocity se bouří, vždyť byly vycvičeny ke smysluplnému životu venkovské lékařky i s jeho každodenním zadostiučiněním a zklamáním. Neměla jsem být tak brzy vytržena z kruhu rodiny a zbavena životního úkolu, jehož naplňování mi přinášelo čest, úspěch a také potěšení.

Jelena mi slíbila, že budu moci i nadále občas pracovat po jejím boku. Ona bude mýma očima; mně zůstávají mé ruce, má mysl a zkušenosti.

Paška je skvělý bratr. Vyrobil pro mě zvláštní zařízení, stojánek na zápisník s pravítkem, jímž mohu sjíždět po řádcích, širokých na dva prsty – po stranách jsou jemné zářezy jako vodítka. Tak dokážeš psát rovně, pravidelným

písmem a my po tobě všechno bez problémů přečteme, vyložil mi.

Pro koho však píše? Já už tu přece nebudu, nikdy se nestanu stařenkou, která u krbu vzpomíná na své mládí. Nezbyvá než psát pro rodinu. Až odejdu, bude můj deník odkazem mým nejbližším. Nic víc tu po mně nezůstane.

*Turnham Green, Londýn
Leden 2014*

KÁTA SEDĚLA U POČÍTAČE a konečky prstů poklepávala do rytmu vedle klávesnice. Peter jí opakoval, že je načase, aby ten svůj deník ze Sum svěřila překladateli.

Deník ze Sum. Tak jej nazýval, protože nedokázal vyslovit jméno *Zinajda Michajlovna*. Už víc než dvacet let uplynulo od jejich svatby, ale „ta vaše děsně dlouhá ruská jména“ pro Petera dodnes představovala nezvladatelný jazykolam.

Během společně strávených let se však naučila shovívavosti. Pokud šlo o porozumění mluvené ruštině, byl Peter jednička a totéž platilo o způsobech, jakými jí projevoval náklonnost. Říkal jí Kaťuša, Kaťuška, Kátěnka – tato jména vyslovit dokázal –, avšak nejčastěji ji oslovoval prostě a láskyplně Kate.

Jak jen to dílo nazvat? *Deník Zinajdy Michajlovny Lintvarjovové*? Peter má pravdu, to je nestavitelné sousto pro každého většího nakladatele, i když jde o literaturu faktu. Toužila po názvu, který by dokázal zahrát na tu správnou ruskou notu a zároveň by z něj bylo jasné, že jde o deník. Představovala by si působivý, dvouslovný titul, za ním dvojtečku a upřesnění: *Deník Zinajdy Michajlovny...*

Snad něco napadne toho překladatele, kterého jí Peter doporučil. Ten samozřejmě nebude mít k zápiskům tak osobní vztah, proto mnohem snáz nalezne slova, jaká budí zájem čtenáře. Na konec vzkazu Káta prostě přepíše: *Ještě*

nemáme název. Pokud Vás v průběhu práce s textem něco napadne, dejte nám prosím vědět.

A teď co se týče samotného překladatele.

Je tu ta Američanka, bydlí ve Francii a zpracovala turistického průvodce po Krymu. Anastasia... a jak dál? Hardingová, Anastasia Hardingová. Nebo že by se obrátila na Vasilije Jurijeviče? Jenže Vasilij je muž. Káťa měla pocit, že zrovna na tuhle práci by byla lepší žena, ženská citlivost a intuice. Snad by se do toho pustila i sama, jenže na tento překlad se necítila. Její angličtina byla zcela vyhovující a při běžné práci za pomoci korektora neměla problém, jenže tohle bylo něco jiného.

Napsala do vyhledávače jméno *Anastasia Hardingová* a jala se zkoumat profesní záznamy překladatelky. Anastasia přeložila spoustu povídek z francouzštiny; poslední z nich měla vynikající hodnocení. Skvělé. Průvodce po Krymu představoval v jejím portfoliu vlastně výjimku, a přece šlo opět o prvotřídní práci. Překládat z ruštiny jí zjevně nedělá problém, na čem však záleželo nejvíce, byla její angličtina. A ženská schopnost vcítění.

Musí si k Zinajdě Michajlovně vytvořit stejně silný vztah jako já, pomyslela si Káťa. Společně ji musíme přivést zpátky do světa živých a s ní i jejího slavného hosta.

Když té noci ulehli, Peter se k ní otočil. „Z toho deníku mám dobrý pocit,“ sdělil jí. „Cítím, že nás postaví znovu na nohy.“

Káťa si tím však nebyla vůbec jistá.

Síly, ovlivňující jejich malý vesmír, byly o tolik mocnější než přání a plány, které měli se svým malým nakladatelstvím. Bankovní politika, zmražené úvěry, půjčky, krize, recese, elektronické knihy, on-line knižní prodej, postupné mizení knihkupectví, zavírání knihoven a také smutný fakt, že lidé prostě přestávají číst. Roli zde hrála i všudypřítomná cenzura knižního trhu. Neuvěřitelná ironie, pomyslela si Káťa. Opustila jsem Sovětský svaz jen proto, abych se s ní znovu setkala tady za železnou oponou, byť v jiné formě. Všechny ty verše, které jako studentka pod stálým dozorem nemohla publikovat... Když opustila svou rodnou zemi coby čerstvě vdaná žena, více než láska k mladému manželovi ji hnala touha, či sen, že se stane básnířkou

pod nebem svobodného Západu. *Svobodný Západ...* ha, ha, ha.

Nu, na tom koneckonců už nezáleží.

Přitulila se k Peterovi. Milovala jej víc než v těch prvních letech. Vědomí nejisté budoucnosti její lásku jen zesílilo a dokázalo vyvolat téměř fyzickou bolest bezprostředně hrozící ztráty. O tom mu však vyprávět nemohla, teď ještě ne; musela sebrat všechny síly a pokusit se vytrvat, pro něj a po jeho boku.

Vždyť nakladatelství Polyana Press bylo plodem jejich společného života; dítě, které neměli, básně a příběhy, které nenapsali, cesty, na něž se nevydali. A možná právě to je důvod, proč mu nyní hrozí zánik. Měli je milovat pro ně samé, ne jako náhradu za to, co nikdy nepřišlo.

Také jeden druhému se vzdálili: on měl své starosti, ji zase trápily ty její. Ani jeden je nechtěl sdílet, snad ze strachu, že vyslovením ožijí.

„Třeba máš pravdu,“ zašeptala. „Může to být velký úspěch. Musíme v něj věřit, a tím jej přivoláme.“

„Káto, věř mi. Vím, co dělám.“ Pohládl ji po tváři. Prsty, jimiž se jí dotýkal, utkvěly na místě a jeho pohled se změnil. Už téměř zapoměla, kdy naposledy se na ni takhle podíval.

Té noci se poprvé po mnoha měsících milovali. Jejich oddělené starosti tak dlouho dusily touhu i něžnost! Oba však chápali, že v té tiché, vyčítavé odtažitosti není nic osobního, že prýští z hněvu nad nespravedlností života, který náhodným vrhem kostek rozdává smutek a neštěstí. Káta našla svou vlastní, vnitřní cestu ke smíření a přijetí; Peter, věčný chlapec, stále hledal a nepřestával snít. Ale snad právě teď se mu jeho sny splní...

Ve tmě se jeden na druhého usmáli. Znovu ji pohládl po tváři. Vztáhla k němu paži, ucítila teplo jeho líce i několikadenní strniště. Vzkříšená něžnost nesla punc nového prožitku.

„Našla jsi toho překladatele?“ zajímal se.

„Myslím, že ano. Je to překladatelka. Anastasia Hardingová. Pokud se s ní domluvíme.“

„Jak dlouho jí to potrvá?“

„Nijak zvlášť. Pár měsíců.“